# בכי אבל משה

הקינה אשר נשאתי במר נפשי ובתגיון לבי על מות נשיאנו השר הצדיק הישר באדם מו"ה סיר משה מונטיפיורי זצלל"ה׳ לפני קהל המתאבלים עליו, בלשכות החבורות „אור חדש", „ואריאל", ביום כ"ב וכ"ה מנחם אב שנת התרמ"ה.

מלתי

## הלל כהנא ב"ר יהושע ז"ל.

| | | |
|---|---|---|
| ה | ש | מ |
| ש | מ | ש |
| ם | ש | ה |


## באטושאן.

בשנת ה׳ ישלם נחומים לנו לפ"ק.


(המחברת נדפסת בהוצאות המחבר, אשר הקדיש תבואתה אחר נכות ההוצאות לטובת ישוב ארץ ישראל „למזכרת משה").


קראקא.

ברפוס של ה"ה ר׳ יוסף פישער.

# בכי אבל משה

הקינה אשר נשאתי במר נפשי ובתגיון לבי על מות נשיאנו השר הצדיק הישר באדם מו"ה סיר משה מונטיפיורי זצלל"ה' לפני קהל המתאבלים עליו, בלשכות החבורות „אור חדש", „ואריאל", ביום כ"ב וכ"ה מנחם אב שנת התרמ"ה.

מאתי

**הלל כהנא** בה"ר **יהושע** ז"ל.

| | | |
|---|---|---|
| מ | ש | ה |
| ש | מ | ש |
| ה | ש | ם |

## באטושאן.

בשנת ה' ישלם נחומים לנו לפ"ק.

(המחברת נדפסה בהוצאות המחבר, אשר הקדיש תבואתה אחר נכות ההוצאות לטובת ישוב ארץ ישראל „למזכרת משה").

קראקא. 1886

בדפוס של ה"ה ר' יוסף פישער.

**ואל מ׳שה אמר עלה אל ה׳** (שמות כ״ד, א׳).
**וספדו לו כל ישראל : הוי אדון והוי הודו !**

# תוכן המחברת.



העתקתי את המלות „משה עבד ה׳" בהמלות „משה שמש השם", והצגתי את תשע האותיות מהן בתמונה מרובעת בהשער, אות אחת בכל תשעה שדותיה, וסגלתן, אם תקרא אותן למעלה בימין, מלמעלה למטה או מימין לשמאל, וכן למטה בשמאל, מלמטה למעלה או משמאל לימין תמצא שלש מלות האלה „משה שמש השם".


Verlag des Verfassers.
DRUCK VON JOSEF FISCHER, KRAKAU 1886.

# רחשי לבי!

בין אנשים הדגולים מרבבה, אב ברוב חכמתם אשר יפיצו ממעין תבונתם ומרעיונותיהם הנשגבים להורות ולהשכיל, ואם בגודל צדקתם ומעשיהם הטובים המפכים יום יום ממקור לבבם הטהור, והצופה הדורות מראש הקדישם למופת, ובחר בהם להיות למשל ולנס גם לכל הדורות הבאים אחריהם; בין אנשים אלה האחרונים, יחד גם כבוד נשיאנו השר הצדיק ר' משה מונטיפיורי זצללה"ה, אשר לבו הטהור, בכל רגעי ימי חייו היקרים היה ער מרגשי אהבה לכל בני־אדם, ולפעול ולעשות אך צדקה וחסד בארץ כל הימים. כי השר הצדיק משה לא לבד אוהב ישראל היה (מנחות ס"ס), כי גם אהבת כל־אדם מלאה כל חדרי לבו הטהור, ובמעשיו הטובים האלה זכה לכתר שם־טוב ולשם־עולם מדור לדור. מה נמרצו אמרי חן אשר כתבה המלכה הגדולה מארץ ענגלאנד יר"ה! על האיש הרם היקר המנוח זצללה"ה, במכתב תנחומים אשר שלחה הוד מלכותה אל השר יוסף זעבאג מונטיפיורי הי"ו, הראוים להעתיקם לכל לשון להשאר למשמרת לדור נולד ולהיות גם לאות לבני מרי מתנגדי־שם. למען ישמעו ויחפרו וישימו יד לפה לבל יחרצו עוד את לשונם. וכה דבריה לאמור, כאשר הובאו במ"ע ליהודים להד"ר פהיליפסזאן:

"...... אדוני! בהדברים שכתבתי למעלה נסיתי לנחמך בדברי "תנחומים על מות דודך, בחיר מין אנושי, אבל כמו כן נחוץ גם לי כי "אנשי תבל יביאו לי ולנפשי נחומים, על האבדה הגדולה שאבדתי במות עלי "מונטיפיורי, האיש הגדול מאד בכל ארץ ממשלתי. אנשים גדולים "נמצאו בכל עת בענגלאנד, אולם אנשים כמו מונטיפיורי, אשר לבו התלקח "כל ימי חייו בלהב קדוש מאהבת כל אדם, אנשים כמוהו נמצאים רק "מעט, והראשון מהמעטים האלה היה מונטיפיורי הגדול. על ידי פעולת "מעשיו הטובים ישאר לאיש־מופת לשנות נצח! עכ"ל.

אלה המה דברי מולכת בריטאניא יר"ה, אשר מעת ימי ממשלתה ראתה עוברים לפניה הרבה מאנשי שם, המצוינים בחקרי לבם בענינים המדיניים, וגם

כמה חכמים וסופרים, אבל לא על אחד מהם התעוררה נפשה לרומם אותו מכל איש ולכנהו בשם האיש הגדול מאד בארץ ממשלתה, ואך על השר הצדיק משה מונטיפיורי היהודי זצללה"ה, בעבור רוב צדקתו ומעשיו התמימים, מצאה את נפשה מחויבת להכירו ולהעיד עליו: כי הוא היה האיש הראשון והגדול מאד בארצה.

כזאת דברה עליו המלכה הגדולה מולכת בריטאניא יר"ה, ומה נענה אנחנו בני ישראל אחריה? הכי לא תרדנה עינינו מים ממקור דמעה, על כי נלקח מאתנו איש צדיק תמים זה, מגננו ומושיענו בעת צרה, ומרים ראשנו אשר בצלו היינו בעמים? — בן אחות השר הצדיק המנוח זצלה"ה, ויורש הונו, השר יוסף זעבאג הי"ו, בקש מהמלכה, כי תרשה לו שיקרא את שמו גם בשם מונטיפיורי, עיני בני ישראל מצפות כי יכיר יוסף את אחיו, ולא רק בשמו לבד, כי גם במעשיו יהיה לו השר הצדיק המנוח זצללה"ה למשל ולמופת, ובן פורת יוסף יהיה כזית הנטופה בשעתו הודו, בשמו במעשיו ובמקומו (מס' סתה פ"ז, א'), בשמו: מונטיפיורי, במעשיו: לשם שמים, ובמקומו: לעמוד בפרץ עמו, ובאלה יתודע יוסף אל אחיו, ויהי' ה' את יוסף, ואז ידע ישראל, כי השר הצדיק משה לא מת ולא נברא מונטיפיורי אלא למשל! *)

---

*) על מה שאמר ההוא מרבנן קמיה דרבי שמואל בר נחמני: איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה (בבא בתרא ט"ו, א') באמרתי לפענ"ד שלא היתה כונתו להחליט שאיוב לא היה ולא נברא כלל, כי באמת היה ונברא, אבל לא היה ונברא לתכלית אחרת רק להיות למשל ולמופת לדורות אחריו, אשר ממנו יראו וכן יעשו. וכן מה שאמרו חז"ל: יעקב אבינו לא מת (תענית ה'), הלא לא בחנם חנטו אותו חנטיא וספדו אותו ספדניא, אלא אחת היא לנו מה שנוגע לגופו ולחומרו, אם היה איש ארוך או גוץ, שמן או דל בשר, אבל על מדותיו הרוחניות על אלה אמרו: יעקב אבינו לא מת.

# מספד תמרורים!

תני רשב"ג אומר, אין עושין נפשות לצדיקים דבריהן הן זכרונן. (מס' שקלים פ"ב).

כוכב מאיר גדול מאד, אשר זרח ביפי אורו על שמי ישרון לכבוד ולתפארת, שקע ובא עתה מתחת אופקו. הישר הצדיק מופת דורנו מורנו סיר משה מאנטיפיורי בארונט ברבי יוסף אליהו זצללה"ה נקרא על, ואיננו עוד אתנו פה בתבל ארצה! קול השמועה האיומה מהאסון הגדול הזה אשר קרנו, החריד כרעם בגלגל את כל נפישות בית ישראל, ולכל מקום אשר הגיע, אבל גדול וכבד ובכי ומספד ליהודים. כי אבדה גדולה אשר אין לנו עתה תמורתה, אבדה קהלת יעקב וישנים רבות עוד תחלופנה, בטרם יעלה על שמיה כוכב מאיר אחר תחתיו. בכל הדרך אשר דרך כוכב הזוהר הזה ביעקב, מזריחתו עד שקיעתו, לא נחשך מהענן והערפל, אשר חשבו להקדירו. תוקף וחוזק אורו, בקע ועבר את מפלשי העבים והאיר ביפעתו על כל פני כדור הארץ. כי מהעת אשר שלח ה' את נשמת משה פארנו הקדושה הטהורה והתמה, האצולה מחביון הודו להתהלך בתבל ארצה, אז התיצבו חסד ואמת לימינה, צדק ושלום לשמאלה, ובשמחות וגילה הובילוה משמים להעמידה על ספ־החיים בארץ, להחיות ולהושיע עם רב, ולהביא אורה וטובה לעולם, ובישעה שנולד משה נתמלא כל הבית — בית ישראל — כולו אורה (מד"ר שמות פ"א), ובכל ימי חייו היקרים ליהודים היתה אורה ישועה ויקר, כי צדיקים לאורה (מס' תענית פ"ו), וצדיק בעולם טובה בעולם (מס' סנהדרין קי"ג).

חכמינו ז"ל דרשו על הפסוק כל אמרת אלוה צרופה: אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן (מד"ר שמות פ"ב), וה' אשר צדיק יבחן בדק ובחן גם את משה נשיאנו, ומצא את לבבו הטהור נאמן לפניו, ועוד בראשית ימי נעוריו החלה רוח ה' לפעמו לכל דבר טוב, לעשות צדקה ולהפרות ישע ואהבת כל־אדם קננה בלבבו הטהור והבר, כי בר לבב זה

משה (מד״ר שמות פ״ד). הוא התעורר תמיד לעזור ולהושיע לגונן ולהציל ויגדל משה ויצא לראות ולרעות את אחיו, וכרועה נאמן הצל הציל תמיד את עדר ה׳, שה פזורה ישראל בכל ארצות תבל, ובכל עת צרה וצוקה, אשר מצאה את בני עמו ע״י לוחציו ועושקיו, הרים משה את ידו וגבר ישראל! העולה קפצה פיה, כי נתן ה׳ אותו לחן ולחסד ולרחמים בעיני מלכי ארץ, לעזור ולהושיע לאחיו ולגאלם בעת צרתם, כאשר אמרו חכמינו ז״ל ומשה היה, מתוקן לגאלה, (מד״ר שמות כ״ב).

הוא היה נשיא פנים כמו רבי אבהו בי קיסר, אשר עליו אמרו רבותינו ז״ל: נשיא פנים, זה שנושאים פנים לדורו בעבורו, למעלה כגון רבי חנינא בן דוסא, למטה כגון רבי אבהו בי קיסר (מס׳ חגיגה י״ד). בכל דרכו אשר הלך להושיע את עמו ולעשות חסד צדקה וישע, זכות האבות יצאה ובאה עמו (מד״ר שמות פ׳ כ״ח), כי דבק במדות אבותינו הקדושים, אברהם, יצחק ויעקב איתני ועמודי עולם. הרבה גמילות חסדים כאברהם, הסתכן בעבודה כיצחק, ושמר תורה כיעקב, וכל המדות היקרות והנשגבות האלה, הן התאחדו כלן לאחת, בצדיק יסוד עולם זה!

---

## (א). גמילות חסדים.

כמו אברהם אבינו ע״ה אשר התהלך לפני ה׳ והיה תמים, ביתו היה תמיד פתוח לרוחה לגמול חסד לכל עוברי אורח, לפרוש לרעבים לחם ולרות נפשות צמאות, ולא מנע חפץ דלים, כן היה איש צדיק תמים זה, תמיד נוכח ה׳ בל תום דרכיו, ודלתי לבבו הטהור פתוחות היו, להיות נמצא לעזור לכל דורשיו ולהשביע בצחצחות כל נפש נענה, כי כל המתמם עצמו, הקב״ה מתמם עמו והרוצה לטהר מסיעין אותו (מס׳ נדרים ל״ב).

מה רבו צדקות פזרונו בישראל, אשר בהן היה למקור חיים להחיות רוח ענוים ולב נדכאים? מי ימנה מספר הטבעות היקרות הנשלבות אשה ברעותה בשלשלתו הגדולה והארוכה הנעשתה מהמצות ומהמעשים הטובים אשר פעל? או מי יוכל לספר את כל אבני־החן היקרות ממעשיו התמימים וממפעלותיו וצדקותיו הישרות והנשגבות המתנוצצות בכתר הקודש — כתר שם טוב! — אשר עטר ראש צדיק תמים זה? חכמינו ז״ל אמרו על הפסוק: אספרה מחול ירבון, אספרה מעשיהם של צדיקים מחול ירבון, וקל וחומר, מה חול שמועט מגין על הים, מעשיהם של צדיקים לא כל שכן שיגינו עליהם (מס׳ בבא בתרא ז׳), כי כל רגעי ימי חייו היקרים מקדשים היו אך לחסד ולצדקה, ויום ליום מימי שנותיו, אך טלי נדבותיו השמיעו, אשר הרעיף מכל הטוב והאושר, אשר הנן ה׳ אותו בהן, מטבע של אש הוציא הקב״ה מתחת כסא כבודו

והראה למשה ואמר לו: זה יתנו (מס' שקלים פ'). ובכל לבבו ונפשו פזר נתן ממאודו לבני עמו לעזרם ולהושיעם לבל ישחו מעוצר רעה ויגון, וכבד את ה' מהונך, קים בלב שלם ובנפש חפצה. וכמו אברהם אבינו ע"ה שנטע אשל וקרא בשם ה' אל עולם, והודיע חסדי אל בתבל, כן שתל גם הוא נטעי נעמנים ושעשועים, חנינה ורחמים, להתדמה בהם לאל הטוב והמטיב. כאשר אמרו חכמינו ז"ל: זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצות, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום (מס' שבת קל"ג), ובמעשיו אלה הודיע לכל העמים את המנות הרוחניות הטובות אשר בהן מצוינים עם ישראל. כי לא כאלה אשר זהב להם וברוב עשרם יתהללו ויתהוללו, ויהי להם לרועץ, להחליף עולם קים בעולם עובר, היה גם השר הצדיק הזה. לא! משה זכה בעושר וזכה בו גם את הרבים, העושר היה שמור לו לטובתו והיה שמח בחלקו, כי העושר היה לו למתנת שמים הבאה בכח התורה. וכן אמרו רבותינו ז"ל: שלש מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן, נטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה זכה בכל, זכה בגבורה זכה בכל, זכה בעושר זכה בכל, אימתי בזמן שהן מתנת שמים ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום. וכן אמר ירמיהו הנביא: אל יתהלל חכם בחכמתו, גבור בגבורתו, עשיר בעשרו, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, רצה לומר, חכם שילמוד מכל אדם תורה ודעת, גבור שיהיה כובש את יצרו, ועשיר שיהיה שמח בחלקו ולעשות צדקה וחסד בארץ, כי באלה חפצתי נאם ה'! (מד"ר במדבר כ"ב). ישא ברכה מאת ה' זה משה, אמר רבי תנחומא: אל תהי קורא בו ישא ברכה, אלא ישיא ברכה לאחרים (מד"ר דברים י"א). אשריהם לצדיקים שזוכים ומזכים! (מס' יומא פ"ז).

## (ב). עבודה.

וכמו יצחק אבינו ע"ה, אשר שש לעשות רצון בוראו באהבה ובשמחה, והפיק להערות למות נפשו, בעת שנעקד על גב המזבח להיות קרבן עולה כליל לה', ולהשלים לו את הנפש, כן גם משה נשיאנו ומגננו השליך את נפשו מנגד לשום בים דרכו ושם את נפשו בכפו לכתת את רגליו במדבר בתוהו לא דרך, למען הצל את בני עמו מיד רודפם ונוגשם.

מי ענה בדרך כחו כמו משה אוהב ישראל, הנאמן בשליחותו להביא רוח והצלה לאחיו המעונים? סערת הים וזעפו לא יכלו להשטינו מלעבור ארחות ימים, לא מנעו חורב השורף ורוח זלעפות בערבות מאראקא, וגם לא עצרו הקרח הנורא בארץ הצפון ברוסיא, להחיש בכל מקום נסיעתו ישע ופדות לבני עמו. כי אחר כל קול צעקת בני ישראל אשר נאנחו תחת יד לוחציהם

בכל ארצות גלותם, אחריו דרש דרש משה' ואת נאקתם שמע, וכעל כנפי נשרים מהר והתגבר כארי להצילם מיד עושקיהם כח.

בדמשק הראה את ישרת אחיו, כי נקיים המה מכל עלילות שוא אשר בדאו עליהם, זדים פוחזים, והמשפט לאור יצא, כי חפים המה מפשע לשפוך דם אדם להתגאל בו, והרצוצים אסורי עני וברזל יצאו לחפשי. כמשה אדון כל הנביאים עמד גם הוא לפני השולטן בקנסטנטינפל, ולפני המושל במצרים בקאירא, להוציא את אחיו אלה מכור הברזל, והיה להם ממרימי עול להקל סבלם מעליהם. הוא אזר חיל לעמוד לפני הקיסר ממאראקא, להשמיע לפניו צדקת אחיו, ושומע היה לו מאתו לגאול לקוחים למות ומטים להרג, ולהביא מעט דרור לרבבות בני עמו.

לרומא הלך לערוך תחינתו לפני האפיפיור, בתקותו לסכל עצת הכמרים אשר לקחו אז בזרוע ילד ישראל (מארטארא) מידי הוריו, למען הכניסו בבריתם החדשה, ועמל להשיב השה הנגזל והנשבה אל עדר ה'. לפני מלכי רוסיא התיצב פעמים משה דבר וה' היה עם פיהו ונתנו לחן ולחסד לפניהם, והטה את לבבם לטובת בני עמו הנאמנים למלכם ולארצו, לזכות גם אותם בחקים טובים ומשפטים ישרים, ולהשיב ולהעביר את הגזרה הרעה אשר נגזר עליהם להרחיקם מעל גבולי ארץ רוסיא, וישארו כקדם במקום מושבותם. גם זעקת אחיו הנרדפים והנדכאים בראמאניא על ידי חקים היוצאים מגדר היושר והמשפט עלתה באזניו, ונסע לעת שיבתו, בן שמונים ושלש שנה, לעמק הדאגה התחתונה, ובא לבוקארעסט להתחנן לפני המלך בעד שלום ישראל היושבים בראמאניא, לזכותם בחוקי ומשפטי צדק, ושיכולו לגור בארץ באין מחריד ומפריע.

גם בעת אשר נתן כתר מלכות בראש הקיסר הרם והאדיר אלכסנדר הג' יר"ה, מהר לקדם אותו אז ביום הגדול ההוא במכתב ברכה, וכמליץ יושר בענות חן עורר את רחמי לבבו, להיות אב רחמן גם לבני עם ישראל, כאשר הוא אב חנון לכל יתר העמים השונים יושבי ארצו וחוסים בצלו, להגן גם עליהם בכנפי חסדו ולהנחילם חקי צדק ויושר, יען כי גם הם המה בנים נאמנים לכסאו ולארצו. ועוד יתרון עשה, כי שלח אז להרבה ערים גדולות בממלכת רוסיא כסף כידו הנדיבה, לחלק אותו להתלמידים העניים אשר בבתי ספר לישראל שם למען יערכו תפלתם אל המהקים-מלכין בעד אושר וחיי מלכם, לנצרהו ולשמרהו מכל אסון, ולהאריך את ימיו בטוב על ממלכתו הגדולה והאדירה.

חמשה עשר אנשים מאחינו שהתענו ששה עשר חדש בבית האסורים בארץ אונגארן, בלי כל חטא ופשע, רק בעבור אשר בדאו עליהם צוררי ישראל בני בלי-שם בנבליהם עלילות שוא ודבה מתועבה, ולבשתם ולחרפתם פניהם לא חפרו לחפאות גם על דתנו הקדושה דברי און ושמצה, כאשר נגלתה אחרי כן בבית המשפט צדקתם לאור ויצאו נקיים מכל אשמה, גם אז נכמרו רחמיו הרבים

על האמללים האלה, ותמך ממאודו את כל אחד ואחד מהם במשען־כסף כגודל הסדו, למען יבנו את הריסות מצבם וישובו ויחיו מיגיעי כפם וקים בכל אחת מהנפשות האלה, עולם מלא.

ואיש קָדוש כמוהו, אשר אהב את ה׳ בכל לבבו ונפשו ומאודו, והיה ירא וחרד לעשות רצונו ומצותיו, וחרף נפשו למסעות מסכנים כאלה להיות ציר נאמן לשולחיו, להתיצב לפני מלכי ארץ להטות לבבם לטובת בני עמו, הכי לא תחשב לו העבודה הקדושה הזאת כעולות וכקרבנות לפני בעל הרחמים? הלא בצדק אמרתי, כי נמשל הישר הצדיק הזה במדותיו היקרות האלה ובעבודתו בקדש למדת ועבודת יצחק אבינו ע״ה. כמו השמש, אשר תשלח קויה להשפיע אור וחום וחיים להיצורים ולכל צאצאי הארץ אשר על כל פני תבל, כן היה גם הישר הצדיק משה באור פניו, שמש צדקה ומרפא לכל בני ישראל, באורו ראינו אור, רוחו היתה רוח אפינו, ונשמתו נשמת חיינו, ועל כן זקנים שבדור אמרו: פני משה כפני חמה! (מס׳ בבא בתרא ע״ה).

## (ג). תורה.

וכמו יעקב אבינו ע״ה יושב אהלים באהלי שם ועבר, כן יסד גם הישר הצדיק משה עוז, ובנה בית נאמן בישראל לתורה ולחכמה, בית גדול למראה, העומד לנס ולתפארת בישרון, זה בית אהל משה ויהודית, ואסף בו תלמידי חכמים יראי ה׳ אנשי אמת מפורסמים בתורתם להגדיל ולהאדיר בו תורה ודעת, ה״ה הרה״ג ר׳ אברהם בער קוידערס הי״ו, והרה״ג ר׳ אליעזר שאול הי״ו והרה״ג ר׳ אשר אמישעוויטש הי״ו ובראשם הרב המה״ג אב בתורה וזקן בחכמה המפואר ביראתו בתורתו ובחכמתו הבלשן המהלל ראש הישיבה רבי אליעזר הלוי הי״ו, איש בחירו ונאמן ביתו, כי ללוי אמר: תומי ואורי לאיש חסידי! הוא אליעזר טובינא דחכימא, אשר משנתו קב ונקי, הדולה ומשקה מתורתו ותורת רבותיו (מס׳ יומא כ״ה) להת״ח, היושבים לפניו, ושפתותיו נוטפות מור, וכמעין המתגבר תקרנה דרשותיו באמרי שפר, ויזיל מים קדושים טהורים ונאמנים מתורת ה׳ התמימה והמשיבה נפש. ובמקום רנה ישם תפלה (מס׳ ברכות ו׳) אשר עורכים שם עובדי ה׳ אלה, את תפלתם לה׳ אל עולם, ולא גרעו בחיי הישר משה את שיחם לפני אל חי להתפלל בעד חייו היקרים ואריכת ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, וכן בעד נשמת הישרה הישרה התמימה הצדקת והחסידה המנוחה מרת יהודית נ״ע וזכרונה לברכה, המתלוננת בצל שדי בגן עדן, אשר עשתה תמיד רצון בעלה, ולותה אותו בכל ארחות חסדיו והתענתה אתו בכל אשר התענה הוא בכל מסעותיו אשר נסע במלאכותו הקדושה לגמול חסד צדקה וישע אל אחיו.

מי חנן עפר ציון כמשה איש אלהים! שבע פעמים עלה לארץ ישראל נחלת יעקב אבינו, ובא בשערי ציון אשר אהב, ולעיר הקדושה להשתחות לפני ה׳ בהר הקודש בירושלים, וכטל חרמון היורד על הררי ציון, הוריד שם גם הוא את טלי נדבותיו, וכסף רב פזר, כן להחזיק את ידי למודי ה׳ העוסקים שם בתורה לשמה, וכן לרפאות שבריה ולהקים הריסותיה, ולתת נשמה וחיים לאחיו היושבים שמה. הוא בקר שם את כל המקומות הקדושים, אשר בהם קשורים זכרונות קדושים מחיי עמנו בימי קדם, עת ישבנו על אדמת ארץ אבותינו, ארץ חמדה טובה זבת חלב ודבש, ורוח ה׳ שפוכה היתה על נביאינו וחוזינו וישבנו לבטח איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. גם כל הימים אשר היה בביתו בשבתו ובקומו, אך זכר ציון היה שיחתו וירושלים היתה ראש כל שמחתו וחמדתו. כי על כל כלי ביתו וגם על מרכבתו שם ירושלם חרות עליהם. כי עינו ולבו היו בה כל הימים, ותקותו אליה מלאה את כל חדרי לבבו ונפשו הטהורה. ודרש רבי מישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי: ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון, אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה (מס׳ כתובות ע"ה).

מי יוכל להזכיר כל מנחותיו ומתנותיו לרוב, אשר בהן החזיק ידי סופרי ישראל, אשר המה נאמנים לה׳ לתורתו ולעמם ולהשפה הקדושה, העמלים להגדיל ספרותנו ולהרחיבה בטוב טעם ודעת וברוח קדישה, והענק העניק להם תמיד מטובו ומאוצרו לתת להם ברכה? *) מה מאשרים הם תומכיהם אשר על ידי עליא מתקיימין אתבליא (מס׳ חולין צ"ב)? אשריהם לצדיקים שזוכים ומזכים עד סוף כל הדורות (מס׳ יומא פ"ז). והיש מספר לכל המון צדקותיו

*) גם בעת שהוקרתי לשלח להוד צדקתו את ספרי „גלילות הארץ", אשר הקדשתי אותו לשמו, מאת השר הצדיק „משה" זללה"ה גם אלי חסדו הגדול, וכבדני במנחה יקרה לזכרון, והיא גביע כסף גדול, מפואר במלאכתו ומהודר ע"י הרבה טורים הכתובים עליו בשפת קדש סביב סביב, והעתקתי אותם פה בסוף המחברת ביחד עם המכתבים שקבלתי בעת ההיא. האחד הוא המכתב השני אשר שמחני בו „השר" אז — מכתבו הראשון נדפס כבר בראש ספרי ג"ה — ושני מכתבים מהרב המאה"ג הגלבן המפואר רבי אליעזר הלוי הי"ו לאיו"ש, אשר בשר אותי מקבלות המנחה משר. גם שבעה ימים לפני לכתו לאור באור החיים וחלה את חליו ונפל למשכב, עלה גם אז זכרוני על לבו וכבדני שנית במנחה מזכרת ושלח לי את המטבע המפוארה של כסף הנטבעה לזכר חג המאה אשר חגג השר במלאות לו מאה שנה לימי חייו היקרים. מצד האחד נטבעה תמונתו בולטת באמצע וסביב לה כתובים בעברית „אשרי כל ירא ה׳ ההולך בדרכיו" שנת התרמ"ה לבריע; ומצד השני באמצע כתוב בשפת ענגליא זכרון חג המאה של השר אוהב־אדם ומסביב כתובים כל המקומות אשר נסע לשם להציל את אחיו מיד עושקיהם כה.

ומתנותיו בסתר, אשר השכיל אל דל והתבונן במצוה האיך לעשותה (מסכת בק״ס פ״ה ה״ח) להשיב ולהחיות נפשות אמללות, ואשר בחייו היו מפכות בכל עת ממקור לבבו הטהור, ונודעות הנה רק להצופה נסתרות ויודע תעלומית לבדו?

וכמו יעקב אבינו ע״ה, אשר שר עם אנשים ויוכל, כן לחם מלחמת מצוה גם השר הישר הזה אשר לו נאוה תהלה, ולא שלט שונא במעשיו (מס׳ סוטה מ׳), כי הוא זכה לו ע״י גודל צדקתו ומפעליו, לכנס לו למעלה אוצר גדול ויקר, הנחמד מכל גנזי מלכים וסגלות שרים, ולא תוכל לשלוט בו יד זרים, כי שומר נאמן בעל הגמול הגומל לצדיק כצדקתו, הצפינו להיות שמור לו למעלה לאושר חיי־עולם. אף כי בנים לא היו לו והלך ערירי, בכל זאת במעשיו הטובים האלה, רכש לו יד ושם טוב מבנים ומבנות, כי פרי צדיק עץ חיים מה הן פירותיהן של צדיקים? מצות ומעשים טובים (מד״ר בראשית פ״ל), ואלה הנה אשר תעמידנה את ישמו הטוב גם פה בחלד לדור ודור לזכר עולם!

חכמינו ז״ל דרשו על הפסוק, סוף דבר הכל נשמע: סוף כל אדם, הכל משמיעין את מעשיו, כישר היה פלוני זה, ירא שמים היה פלוני זה (מד״ר קהלת), אולם תלה לישוני להגיד גם המעט מצדקות השר הצדיק, ואשר אמרתי עד הנה, הן רק קצות דרכי חסדיו וצדקותיו מנשיאנו מגננו מופת דורנו הישר משה הדגול מרבבה העומד לנס ולמשל לרבים. ארץ איטאליא הרה וילדה, מדינת בריטאניא גדלה שעשועיה, אוי נא לה אמרה ראמסגאטע, כי אבדה כלי חמדתה (מס׳ מגילה ו׳). בכל הארץ יצאו קוי הטעלעגראם, והשמיעו בקצה תבל מליהם: השר הצדיק משה מונטיפיורי מושל בכנפי השכינה, ומלאכי השרת אומרים צדקת ה׳ עשה (מס׳ סוטה י״ג). חכמינו ז״ל דרשו את הפסוק, את מספר ימיך אמלא: הקב״ה יושב וממלא ישנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש (מס׳ ראש השנה י״א). ביום ג׳ ט״ז לחדש מנחם אב ישעה ד׳ וחצי אחר הצהרים מת משה נשיאנו בנשיקה, כי כן אמרו חכמינו ז״ל: הגיע לגבורות, זו היא מיתת נשיקה (מס׳ מועד קטן כ״ח), ואף כי בישנות ימי חיי הצדיק משה נשיאנו, אישר יראתו את ה׳ הוסיפה לו עוד קרוב לעשרים ואחת שנה על ימי גבורות, ובנשיקה עלתה נשמתו הקדושה והטהורה השמימה, ושבה לבית אביה, וכמו שקבל אותה ממנו בטהרה, כן השיב אותה לו בטהרתה (מס׳ שבת קנ״ג) ותאור שם באור חיים נצחים.

אמנם בעת לקח אדוננו זה מעל ראשנו אהה! נפלה נפלה עטרת ראשנו, הוא הלך למנוחה, ואנחנו נשארנו באנחה, וגדול מאד כים שברנו, כי הצדיק אבד לדורו אבד. משל לאדם שאבדה לו מרגליות, כל מקום שהיא מרגליות שמה, לא נאבדה אלא לבעלה (מס׳ מגילה ט״ו). אוי ואבוי לנו!

שרי צבאות אשר פקדו בראש עם ישראל, אנשי אמנה גבורי כח, בצלם חיינו, מגנינו ומחסינו לעתות בצרה, וחומה בצורה ונשגבה ומצודה חזקה היו לנו בכל עת, מול כל שונאינו וצוררינו שהתגרו בנו מלחמה, שרי צבאות אלה, הנם נפקדים אחד אחד ממחנה ישרון, ואנחנו נשארים נפזרים כעדר בלא רועה וכיתומים באין אב, ובאין עצה ותחבולה לסכל ולהפר מחשבות צוררינו. ביצי צפעוני בקעו ודגרו והולידו מחדש את שנאת העמים לישראל, אשר עוד שרשה בעמלק, מי יקום לנו עתה עם מרעים פועלי און, היודעים את חטאתם ורשעתם ומזידים בדעת, לחבל ולהשחית ורודפים אותנו בחמה ובזעם ופוערים את פיהם לאכול ולבלוע את ישראל, ? ומי יפריעם לבל יוכלו לעשות מזמתם, אם נשיאנו מושיענו בעת צרה שר גבור חיל משה איננו עוד לעמוד בפרץ נגדם? מי יתיצב עתה להמליץ בעדנו לפני מלכים להתחנן אליהם כי יעצרו בעד הרעה ויגנו עלינו נגד כל הקמים עלינו לרעה להשיב חמתם מלהשחית ?

משה נכנס בעולם הזה לשלום ויצא ממנו בשלום ונפטר בשם טוב *), ואנית ישראל הוי! מטורפה היא עתה בים זועף ההולך וסוער עליה ויהמו ויחמרו משבריו, והיא נשלכה מגל אל גל באין רב החובל ובאין מלחים ותופשי משוט. הן נביט לימין ולשמאל ואין עוזר ותומך להחיש לנו עזרה להצילנו מהסער הגדול הזה, ולהביאנו אל חוף חזק ובוטח, למען נמצא בו מפלט ממשברי ים התלאות העוברים על ראשנו. הוי! אויבינו מבחוץ סביב ישתו עלינו ויתיעצו ויערימו סוד להכחיד ח"ו אותנו מגוי ושם ישראל לא יזכר עוד, ובקרבנו אנחנו הה! רבה הריסותנו על ידי פרוד הלבבות בין איש ובין רעהו, וקנאה ושנאה שתי בנות התפתה שוררות בינינו, ותעשינה פרצות בחומת בית ישראל, בעוד אשר אויבינו מצביאים את האספסף לעלות עליה וללכדה, ויעקב ינתן למשסה וישראל לחרפה ולגדופים, ולא ימצא בעת צרה וצוקה

---

*) חכמינו ז"ל אמרו על הפסוק טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו: נולד אדם מונין לו למיתה, מת מונין לו לחיים. נולד אדם הכל שמחים, מת הכל בוכים ואינו כן, אלא נולד אדם אין שמחים לו, שאין יודעים באיזה פרק ומעשים יעמוד, אם צדיק אם רשע, אם טוב ואם רע, ומת הם צריכים לשמוח שנפטר בשם טוב, ויצא מן העולם בשלום. משל לשתי ספינות פורשות לים הגדול, אחת יוצאת מן הלמן ואחת נכנסת ללמן, היוצאת מן הלמן הכל שמחים, והנכנסת ללמן לא שמחו לה, היה שם פקח אחד אמר להם: חלוף הדברים אני רואה כאן, זו שהיתה יוצאה מן הלמן לא צריכים לשמוח עמה, שאין יודעין באיזה פרק עומד כמה ימים מזדווגת לה כמה עלעולין הן מזדווגת, ושנכנסת ללמן הכל צריכים לשמוח שנכנסה לשלום; כך מת אדם הכל צריכים לשמוח ולשבח שנפטר בשם טוב בשלום מן העולם.

מרגוע ומנוח בעמים. על כן מה מאד אנושים מכאובינו ותוגתנו על האסון הגדול אשר קרנו, כי נפקד מאתנו השר הצדיק משה, כי מי יציל אותנו עתה מכף כל אויבינו? שקולה מיתת צדיק זה כשרפת בית אלהינו! (מס' ראש השנה י"ח), אשר שלטו בנו גם אז ידי צוררינו ומחריבינו מבחוץ, וקנאה ושנאה מבפנים.

מגן עוז עוד נשאר לנו למחסה בבית נשקנו, ולו אך נדע ונבין להחזיקו מול אויבינו הרובים, אשר יסובו עלינו ומורים חצים דולקים, אז יפלו החצים השנונים האלה ממנו והלאה ולא תאנה אלינו רעה. כי המגן הזה, הוא כלי מחזיק ברכה לישראל, והוא הוא האחדות והשלום בתוכנו. אחים יקרים! נתלקט נא יחד לאחה"י בעת שילכו הנמושות זקני וצדיקי דורנו מאתנו. באשר אנו אין לנו רק אל אחד, כן נהיה אנחנו כל עם בני ישראל בכל מקומות פזוריהם לאחה"י, להרחיק ולהחרים מאתנו את השטן המרקד בינינו, קנאה ושנאה ולא נתגודד לעשות אגדות אגדות למען הרחק את לב איש מאת אחיו ולהרבות פרצות בישראל. כל איש ואיש ידאג ויפעל בעד טובת הכלל לאמץ ולחזק את בדקי בית ישראל.

האחדות והשלום יהיו לנו אז למבטח עוז ולמבצר חזק ולא יהינו עוד צוררינו לקדש עלינו מלחמה, ויבושו כל הנחרים בנו. באחדות והשלום אשר יהיו שוררים בינינו נעשה בזה גם רצון אבינו שבשמים אדון השלום ואמרו חכמינו ז"ל: בזמן שעושים רצונו של מקום, אין כל אומה ולשון שולטות בהם (מס' כתובות ס"ו).

גם זכרון ארץ הקדושה נעלה על לבבנו לתמך ולסעד, כן אחינו אלה, אשר הקדישו את עתם לתורה ולעבודת ה', ותורתם אומנתם באמת ובאמונה טהורה, וכן אחינו אלה העובדים את אדמתה ביגיעי כפם לעשות מדברה כעדן, ולגן ה' ערבתה, למען יוכלו לאכול מפריה ולשבוע מטובה ולישמוח על טוב ה' על חטה ושעורה תאנה גפן ורימון זית שמן ודבש, ופרי הארץ יהיו להם לגאון ולתפארת *). ובזה נעשה גם נחת רוח לנשמת השר הצדיק, אשר נתן את נפשו על הדבר הזה בעת אשר התהלך אתנו פה בארץ לסול המסלה ולישבם בנוה שלום ובמנוחות שאננות; ואז ירפא ה' את שברנו וישלם נחמים לנו ולאבלנו ומחה דמעה מעל כל פנים ויחבוש מחץ מכתנו, ותוגתנו יהפך לששון ולשמחה לחדש ימינו כקדם, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו, ולא יוסיפו בני

*) אמר ר' לוי בשעה שהיה אברהם מהלך בארץ ארם נהרים ובארץ נהור ראה אותם אוכלים ושותים ופוחזים, אמר הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת, וכיון שהגיע לסולם של צור, ראה אותן עסוקין בניכוש בשעת הניכוש בעדור בשעת העידור אמר הלואי יהיה לי חלק בארץ הזאת אמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת (מד"ר בראשית פל"ט).

עולה עוד לענותנו, ונשב לבטח באין מחריד, ובשמחת עולם על ראשנו!

ואת נפש זכה קדושה וטהורה, יושבת במנוחה נכונה בסתר עליון בצל שדי, אשר שכרך הרבה מאד לחזות בנועם ה', חלי נא את פני אבינו שבשמים בעד שלום ואושר אחיך שהיו יקרים לך בכל עת אשר שכנת בתוכם פה עלי חלד ארצה, כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם (מס' חולין ז'), ואל רחום וחנון ישמע את תפלתך, ויהיה משגב לנו לישועה ולנחמה, ובישמו נדגול כל הימים. בשלום ובשלוה ינוח גוף הקדוש על משכבו עד הבוקר אשר בו יקומו ישני עפר ויתעוררו לקץ הימין, אמן!

ממני המתאבל החותם במר לב ובינון נפש

**הלל כהנא.**

**מכתב שני מהשר הצדיק זצללה"ה.**

**בע"ה פה ראמסגט יום ה' ט"ז חשון התרמ"א לברי"ע.**

**לכבוד הרב המאה"ג בתורה בחכמה וביראה מו"ה הלל כהנא נ"י,**

**ויזרח בק"ק באטושאן יע"א.**

כן הגיעוני הקונטרסים הנחסרים עוד לספרו „גלילות הארץ", ועתה כי ראיתי את מחברתו כלה והנה היא מלאה דעת ותבונה באתי להוסיף לו על המנחה הראשונה שהבאתי לפניו זה כמו חמשה חדשים, גם מנחת זכרון להיות לו לעדה כי חפצתי בדבריו הנעימים מפיקים תורה חכמה אמונה ויראת ה' טהורה. ויהי נא חסדו להודיעני קבלת גביע הכסף. — ובימי שבתות ומועדים טובים עת

ירים כוסו לקדש על היין יזכור לטובה ולברכה גם את שם מוקירו

המעתיר בעד טוב עמו

**משה מונטיפיורי.**

---

שני מכתבים מהרב המאה"ג בתורה ובחכמה ויראת ה' היא אוצרו הלוי המפואר הנודע לתהלה בישרון ובעמים הש"כ מוה' „**אליעזר הלוי**" הי"ו לאיו"ש!

**מכתב א'.**

**בע"ה יום א' פ' ויקרא התר"מ.**

יתן ה' את הברכה על ראש הרב המאה"ג בתורה בחכמה וביראה מו"ה **הלל בהנא** מליץ מפואר בלה"ק העומד ראשונה לגאל את בית הספר דק"ק **באטושאן** יע"א נ"י ויזרח עב"י!

ישורותיו הנכבדות גם ספרו היקר „גלילות הארץ" הגיעוני לנכון ומהרתי למלאות רצון מעכ"ת לקרות ראשונה את פרק הששי, מצאתי את כל דבריו הנאמרים שם מיוסדים על אדני חכמה דעת ותבונה להתענג בהם נפש כל המשתוקקים להבין דרכי טבע הדומם צומח חי ומדבר. ויהי לי לנחת רוח לחוות דעתי על דבר נועם מליצותיו ומחשבותיו היקרות המזהירות בספרו היקר לפני מוקירי חכמה ודעת. עדן לא ראיתי את מכתבו אשר העריך לפני השר מו"ה משה מונטיפיורי הש"י, כי אין אנכי יושב בביתו, והוא איננו שלם כעת בכחו ובריאת גופו. הרופאים הזהירו עליו לבלתי עשות אף מלאכה קטנה, וקריאת מכתבים הבאים לפניו מארבע כנפות הארץ מדי יום ביומו מלאכה גדולה נקראת לפי דעתי. אכן אם אראה את פניו אי"ה בל אמנע להגיד לו את אשר בלבבי על דבר ספר מעכ"ת. יאזרהו ה' חיל להוסיף להאיר עיניו בתורתו ובחכמתו ויעלהו מעלה מעלה לשם ולתהלה כאות נפש מוקירו

**אליעזר הלוי.**

## מכתב ב׳.

בע״ה פה בראדסטעהערם יום ד׳ ט״ז חשון התרמ״א.

החייס והשלום בל ימוט מאת הרב המאה״נ החכם השלם מו״ה הלל כהנא נ״י

בק״ק באטושאן יע״א.

רב תודה על אשר כבדני גם בפרקים הנחסרים בספרו היקר, אכן עדן איננו שלם בידי, כי לא מצאתי בתכריך ראיש פרק שמיני מדף 199 עד 217 — השר היש״י יעריך לפניו ישורות מלאות חן וכבוד, גם ישלח יישלח לו גביע בכסף מהודר ביופי „למנחת זכרון״.— ועל דבר בקשתו לשמוע ממני את משפטי על ספרו, אך למותר הוא לחוות דעתי, כבר קדמוני אוהביו ומיודעיו בעלי תורה וחכמה, וכל קוראי ספרו יסכימו על דבריהם. למלאות רצון מעכ״ת שמתי לפניו רצוף תוך מכתבי זה תמונתי. ורב שלום וכל טוב למעכ״ת כאות נפש מוקירו

אליעזר הלוי.

Dr. L. Loewe.

העתקה מהטורים החרותים על גביע הכסף שקבלתי מהשר זללה״ה.

## מ נ ח ת ז כ ר ו ן.

„לכבוד החכם השלם בתורה ובחכמה מו״ה הלל כהנא יש״ה מאת השר מו״ה משה מונטיפיורי. ח׳ חשון התרמ״א לברי״ע.

לבן אדם עתים נבחרים, — כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים.
שבתון ומקראי קדיש הנאמ — והאוכל לישובע יברך בין הגב
לקדשם עלי יין ערבים ושח — לשיקוי עצמות יהי׳ ורפאות ש
ולהבדילם מחול כוס על כן י }רים — וברכת רעים אהובים בעדת יש }רים
ולהבסם בימים נעשים ונזכ — וכוס רוי׳ אחר ברית ערלת בש
וארבע כוסות על מצות ומרו — והכהן אחר פדות פטר רחם הזכ
זאת תורת הנזירים, ליושבי נטעים ולגדרים, יפקדו גפן זאת בסוד ישרים״.

# שיר ציון.

למשתה פדיון הבן, על משקל י"א תנועות בעשרה בתים, ושמי בראשי החרוזים. *)

א.

הִרְבֵּיתָ בִּבְנֵי־חָם אֶת אוֹתוֹתֶיךָ,
הִכִּיתָ בְּכֹחֲךָ רֵאשִׁית אוֹנָם כָּל־בְּכוֹר;
הוֹצֵאתָ לַחָפְשִׁי עַם סְגֻלָּתֶךָ,
הֶאֱמַרְתָּהוּ לְפָקְדוֹ: „קַדֶּשׁ לִי כָּל־בְּכוֹר"!

(שמות י"ג, ב').

ב.

לְעַמִּים הִרְאִיתָ כְּלִי חֶמְדָּתֶךָ,
לְבַד עַם יְשֻׁרוּן בְּחַרְתָּהוּ לְמָגִנֵּהוּ;
לִשְׁמוֹר מִצְוָה וְלָלֶכֶת בְּתוֹרָתֶךָ,
לְזֹאת אָמַרְתָּ: „אַף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְּנֵהוּ"!

(תהלים פ"ט, כ"ח).

ג.

לְעֵת עַמֵּי־אֶרֶץ בַּאֲפֵלָה נִדָּחוּ,
לְיִשְׂרָאֵל הָיְתָה בְּכָל־מוֹשְׁבוֹתָיו אוֹרָה;
לֹא הִתְעָרֵב עִם שׁוֹנִים טוֹב זָנָחוּ,
לָכֵן נֶחֱרַץ: „כִּי לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה"!

(דברים כ"א, י"ז).

*) השר הנדיב, פאר עמו, הדר כבוד במו ומוה' כ"ר **משה מונטיפיורי** באראנעט הי"ו לאיו"ש, הטה אלי חסדו לכבדני — תמורת ספרי „**גלילות הארץ**" שנתיקרתי להקדישו לכבוד כבודו ולשלחנו אליו — במנחה ומזכרה, והיא גביע כסף גדול ומפואר במלאכתו, ומהודר ע"י הרבה ציורים החרותים עליו בשפת קודש סביב סביב, שנתחברו מאת בהירו נאמן ביתו, איש האשכולות אב בתורה וזקן בחכמה, הרב המפואר ביראתו בתורתו ובחכמתו, החוקר הבלשן המכהן פאר בעבודתו הקדושה בבית „**אהל משה ויהודית**" להזיל שם מים חיים ממקור תורתו וחכמתו, נודע בשערין לבב ונתהלה הב"כ מו"ה רבי „**אליעזר הלוי**" הי"ו לאיו"ש, אשר גם נשא מדברותיו להזכיר כל העתים, אשר בהן נרים כוס ישועות להודות לה' חסדו על כל הטוב אשר יגמלנו תמיד, ובין החרוזים חרות גם החרוז הזה: „**והכהן אחר פדות פטר רחם הזכרים**". והנה מגלגלין זכות ע"י זכאים, כי החרות הזה העיר אותי, כאשר נקראתי לפדיון הבן, לכהן שם בעבודת בני אהרן, לחבר את שיר ציון הזה, ולהלל שם ה' בשיר ולגדלנו בתודה, על אשר יוסף בחסדו הגדול על בני בכורו ישראל בכל הזמנים ובכל הדורות, ולשיר את השיר הזה בזמרה נעימה בטהרת הלב ובקדושת המחשבה בעת סעודת המצוה הזאת.

**באטושאן** יום ג' י"א לחמישי לסדר: כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. שנת **קדשו הבכור** לפ"ק.

**הלל כהנא.**

ד.

בְּאִישׁוֹן עַיִן נִצַּרְתָּ עַם מְיֻחָדֶךָ,
כְּנֶשֶׁר יִשָּׂא גּוֹזָלָיו עַל אֶבְרָתוֹ;
כֹּחַ יְמִינְךָ נֶאְדָּר בְּתוֹלְדוֹת עַמְּךָ,
כִּי פִּי שְׁנַיִם לוֹ: "הַבְּכֹר כִּבְכֹרָתוֹ"!

(בראשית מ"ג, ל"ג).

ה.

הָרַס מֶלֶךְ בָּבֶל בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ,
הִגְלָת יְהוּדָה אָז מֵאֶרֶץ הַצֶּבִי;
הֵעַרְתָּ לֵב כּוֹרֶשׁ וְשַׁבְנוּ לְאַרְצֵנוּ,
הִגְדַּלְתָּ חַסְדְּךָ לְבִנְךָ: "בְּכוֹר הַשֶּׁבִי"!

(שמות י"ב, כ"ט).

ו.

נוֹעֲזוּ הַיְּוָנִים לְחַלֵּל אֶת נְוֵה קָדְשֶׁךָ,
נָתְנוּ עָלֵינוּ קוֹל לְהָפֵר בְּרִית גְּבוֹנָי;
גַּם לְהִתְנוֹסֵס נָתַתָּ לִירֵאֶיךָ,
נֶאְזָר בְּעוֹז: "בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַיְיָ"!

(ויקרא כ"ז כ"ו).

ז.

אֱדוֹם שָׁלַח בְּאַפּוֹ אֵשׁ בְּמִקְדָּשֵׁנוּ,
אַלּוּפֵי יְהוּדָה עֻנּוּ בְּגָדוֹל שִׁבְרָם;
אַךְ בְּיַבְנֶה גָּבַרְנוּ בְּתוֹרַת מוֹרֵינוּ,
אַף בְּשִׁפְלֵנוּ הִרְאִיתָ כִּי: "הַבְּכוֹר רָם"

(דברי הימים א', ב', כ"ה).

ח.

חֶ֫בְלֵי רְשָׁעִים בְּעֵת־בֵּינַיִם עוֹדְנוּ,
חֶבֶר כְּמָרִים שָׂרְפוּ נְקִיִּים בַּמְּדוּרָה;
חַיָּלִים גָּבַרְנוּ בְּמַחֲסֵה אָבִינוּ,
חֵלֶק יָהּ עַמּוֹ: „לְהִתְיַחֵשׂ לַבְּכוֹרָה"!

(דברי הימים א׳, ד׳, א׳).

ט.

זֵ֫דִים פּוֹחֲזִים קָמוּ בְּכָל־דּוֹר לְהָרְגֵנוּ!
זָמְמוּ עֲלִילוֹת עֲדָתְךָ לְאַבְּדֶנָּה;
זָרַח בַּחוֹשֶׁךְ אוֹר לִישׁוּעָתֵנוּ,
זְבוּלֵנוּ צִיּוֹן: „בִּבְכוֹרוֹ יְיַסְּדֶנָּה"!

(יהושע ו׳, כ״ו).

י.

קַ֫בֵּץ פְּזוּרֵנוּ לְאַרְצֵנוּ תְּבִיאֵנוּ,
קָמֵינוּ יִרְאוּ וְיֵדְעוּ מַה־פָּעַל אֵל;
קוֹל מְבַשֵּׂר לָנוּ מְהֵרָה תַשְׁמִיעֵנוּ,
קֵץ־פְּלָאוֹת בָּא אֵל: „בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל"!

(שמות ד׳, כ״ב).

# הודעה!

## ספר גלילות הארץ

יכיל ·חכמת כתיבת הארץ לחלקיה: ההנדסית הגעאָלאָגית ותבניותיה ותקופותיה, מיצורי קדם שכבר היו לעולמים, ולחלקיה הטבעית והמדינית נכתב בשפת קדש בשפה ברורה ונעימה ובסדר נכון כפי מצב הידיעה בעת הזאת לכל פרטיה, עם הרבה לוחות וציורים מתוחי [illegible], תכוניים, הנדסיים געאָלאָיים פאָלעאַנטאָלאָגיים וטבעיים נדפסים במקומם ועם מפה גדולה מכל כדור הארץ בעברית ובצבעים.

### חלק ראשון (288 XLII) עמודים

מאת

### הלל כהנא ב״ר יהושע ז״ל.

מחיר הספר שנים ורבע רובעל או ששה פראַנק או שנים וחצי ר״כ.

וכל החפץ לקנותו יפנה להמחבר על האדרעססע

HILLEL KAHANE, SCHULDIRECTOR.

Botuschan (Rumänien).

או להמו״ס האדון אהרן פויסט בקראקא.

או להמו״ס האדון אליעזר יצחק שפירא בוואַרשא.